

RESTAURATORI ROMÂNI: ARHITECTUL ȘTEFAN BALȘ (1902 – 1994)

FIȘĂ MONUMENT RESTAURAT

Denumire

Ansamblul Patriarhiei Bisericii Ortodoxe Române

Localizare Aleea Dealul Mitropoliei 21-25, sector 4, București

Cod LMI B-II-a-A-18571, este un ansamblu de arhitectură religioasă de grupă valorică A, care are în componență Catedrala Patriarhală Sf. Împărați Constantin și Elena

B-II-m-A-18571.01, 1654-1658, Turnul clopotniță, B-II-m-A-18571.02, sec. XVIII, Paraclis și reședința patriarhală, B-II-m-A-18571.03, sec. XVIII, Palatul Patriarhal, fostul sediu al Camerei Deputaților, B-II-m-A-18571.04, încep. sec. XX

Scurt istoric

1655: Constantin Șerban Basarab Voievod - începe construcția unei mari mănăstiri cu hramul „Sfinții Împărați Constantin și Elena”, la marginea Bucureștilor pe dealul „Podgorenilor”, pe locul în care se afla, conform tradiției, biserica de lemn a schitului lui Oprea Iuzbașa . Mănăstirea i-a avut ca ispravnici pe Radu Dudescu logofăt și Gheorghe șufarul din Târgoviște . Noua biserică nu era încă terminată în 1657, după relatarea lui Paul din Alep care participase, ca secretar al Patriarhului Antiohiei la sfințirea aghiasmei, la 29 august 1657.

Este o biserică de plan triconc cu pronaos supralărgit și pridvor pe vest, turlă pe naos și 3 turlă pe pronaos, structură preluată (cu excepția pridvorului) de la Biserica Episcopală din Curtea de Argeș.

Absida altarului, poligonală la exterior (7/14) și semicirculară la interior și luminată de o fereastră în ax, are un sistem de acoperire puțin frecvent – calotă pe pandantivi și arce laterale. Naosul are spațiul central acoperit cu o turlă pe pandantivi și arce laterale sprijinite pe masivi de zidărie, abside laterale poligonale la exterior (5/10) și semicirculare la interior, acoperite cu

semicalote, și porțiunea vestică acoperită cu o boltă semicilindrică. Este luminat de câte două ferestre aflate pe laturile de sud-est și sud-vest, respectiv nord-est și nord-vest ale absidelor, ca și de două ferestre spre vest.

Pronaosul are, aidoma Bisericii Episcopale din Curtea de Argeș, o turlă pe pandantivi și arce laterale pe coloane din piatră, poligonale, cu muchiile subliniate de baghete și capiteluri cu motive vegetale; datorită unor modificări de la sf. sec. XIX, două din cele 12 coloane au fost înlăturate și înlocuite cu o arcadă în arc semicircular, care marchează în prezent delimitarea între naos și pronaos. Pridvorul, delimitat de coloane scunde de zidărie și stâlpi de colț pe care se sprijină arcade semicirculare (șapte pe fațada vestică și câte două pe fațadele de sud și nord), este acoperit cu trei calote pe pandantivi și arce semicirculare, în consolă.

Turnul-clopotniță, care a servit și ca turn de poartă, este așezat la est de Biserică și își datorează aspectul actual restaurărilor de la începutul anilor '60 ai sec. XX. Este un turn de secțiune pătrată, cu trei niveluri din cărămidă aparentă (nivelul trei a fost reconstituit la restaurarea menționată). Nivelurile doi și trei sunt în retragere față de primul nivel și sunt delimitate de un brâu încadrat de două șiruri de cărămizi în zimți de ferăstrău.

Reședința Patriarhală, aflată la vest de Biserică, este, în forma actuală, operă a arhitectului Gh. Simotta și înglobează părți ale casei egumenești a mănăstirii de sec. XVII, părți ale reședinței mitropolitane databile sec. XVIII, și un paraclis cu hramul Sf. Mare Mucenic Gheorghe și Proorocul Daniil, datat 1723.

Clădirea are un plan cu patru aripi care închid o curte interioară cu axa mare orientată est-vest, o a cincea aripă fiind adosată colțului nord-estic al clădirii; paraclisul este adosat colțului sud-estic al reședinței.

Paraclisul din incinta Patriarhiei a fost consolidat pe vremea mitropolitului Teodosie (1668-1672 și 1679-1708), cu contribuția domnitorului Gheorghe Duca (1673-1678), când se presupune că i s-a dat și hramul „Sf. Gheorghe”. Mai târziu, în 1723, după cum amintește pisania grecească, i s-au făcut lucrări de restaurare de către domnitorul Nicolae Mavrocordat

(1719- 1730) și mitropolitul Daniil (1719-1731), înfățișați în chip de ctitori pe peretele dinspre apus. Paraclisul, cu hramul Sf. Mare Mucenic Gheorghe și Proorocul Daniil, este amplasat deasupra unei încăperi dreptunghiulare, acoperită cu boltă cu lunete, care se pare că a avut inițial funcția de trapeză. Are un plan simplu, fiind compus din absida altarului, poligonală la exterior și semicirculară la interior și un naos dreptunghiular, cu turlă pe pandantivi și arce laterale pe console din piatră, decorate cu motive vegetale. La exterior fațada tencuită a paraclisului este împărțită printr-un profil în două registre inegale. Registrul inferior este decorat cu panouri dreptunghiulare delimitate de profile încadrate de cărămizi cu capetele rotunjite, puse pe cant.

Paraclisul Patriarhiei este alcătuit din naos și absidă semicirculară la interior și pentagonală în exterior, dispoziție preluată de la paraclisul mănăstirii Hurez. Turla prezintă aceeași analogie, fiind de secțiune octogonală cu opt ferestre lungi, împărțite fiecare în două și înconjurată pe dinafară cu mai multe rânduri de arcuri concentrice.

Palatul Patriarhiei, fost Palat al Adunării Deputaților, apoi sediu al Marii Adunări Naționale, a fost construit în etape, între 1906-1916, după planurile arhitectului Dimitrie Maimarolu. Este amplasat la sud de Biserica Patriarhiei, pe locul vechii clădiri a Adunării Deputaților, amenajată la rândul său prin restructurarea câtorva încăperi de pe latura sudică a incintei Mitropoliei.

Restaurare

La biserica Patriarhiei au fost executate următoarele lucrări în cadrul proiectului de restaurare existent în cadrul DMI, șef de proiect fiind Ștefan Baș

La Biserica Patriarhiei cărămida deteriorată a fost înlocuită cu una nouă, de aceleași dimensiuni

- Monumentul a fost retencuit în tehnica vremii.
- Cornișa a fost demontată, refăcându-se o cornișă nouă din rânduri de cărămidă în zimți, care va reproduce cornișa originală.

- Cornișa pridvorului a fost coborâtă la nivelul ei original.
- Bolțile și arcele au fost consolidate prin carcace și grinzi de beton armat, iar zidurile prin centuri de beton armat.
- Nivelul învelitorii a fost coborât cu scopul de a se reveni la vechiul aspect al bisericii și în special al bazelor turelor, învelitoarea va fi înlocuită cu tablă de plumb.
- În pridvor a fost demolat registrul superior de ocnite, ce au fost adăugate ulterior.
- În dreptul altarului, a fost demontat veștmântarul, un adaos ulterior care denatura aspectul monumentului.
- Paraclisul și-a pierdut turla, iar foișorul de secol XVII, situat deasupra gangului de acces a fost înzidit. În cadrul restaurării s-a recurs la o reconstituire prin analogii a turlei paraclisului și la eliberarea foișorului înzidit (vezi planurile din arhiva CMI). Turnul de acces de pe latura de est a incintei care își pierduse etajul superior, al clopotelor, a fost reîntregit pe baza unui desen. Turla a fost reconstituită la restaurarea de la începutul anilor '60 ai sec. XX, pe baza unor cercetări de arhitectură și de arhivă, coroborate cu imagini ale reședinței mitropolitane de la mijlocul sec. XIX.

Bibliografie

Arhiva INP, fond DMI, Proiect nr. 4/60/1960/ dosar nr. 2495

Autor Daniela Mihai